
ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ-ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կազմեց Մ. ՄԱԶՄԱՆՅԱՆ

ՍՏՈՒԿԿՍՄ Է 1961 Ք.

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ-ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կազմեց՝ Մ. ՄԱՉՄԱՆՅԱՆ

Բոլոր ճանկույթների ասպիկն կուրսի
ուսանողների համար

7009-170
A 24946
II
916h2

Խմբ. Մ. ՓԻՐՈՒՄՅԱՆ

Սրբազրիչ ԳԱՐ. ՀԱՅՈՒՅՑԱՆ

Գլավիտ Կ—4482 հրատ. 3 պատվ. 5 տիրած 1000

Հանձնված է արտադրութան 3 հունվարի 1937 թ.
Ստորագրված է ապիլու 20 հունվարի 1937 թ.

Ուսուցիչներն փորակավորման լնատխուտի ապարան,
Յերեան, Մարքսի փողոց 17

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ծրագիր-առաջադրութեան հեռակա մանկավարժական քան
ուսմյա և յերկամյա ինստիտուտների բոլոր ֆակուլտետա-
ների ուսանողների համար:

Ամբողջ կուրսը մշակվում է ուսման առաջին տարում:

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Հոգեբանութեան կուրսի լիակատար ուսումնասիրու-
թեանն ինքնուրույն կերպով բավականին համառ աշխա-
տանք և պահանջում ուսանողից:

Համապատասխան դասազիրք չլինելու պատճառով,
մենք ի վիճակի չենք մեր ուսանողներին այնպիսի դասա-
զիրք առաջարկելու, Վորտեղ լիակատար ու սպառիչ կեր-
պով տրվի հոգեբանութեան մարքսիստական դասընթացը:
'Ինչ ավելին' վոչ միայն չկա մեր պահանջներին համա-
պատասխանող դասազիրք, այլև իրեն՝ հոգեբանութեան վե-
րաբերող մի շարք կոնկրետ մասնագիտական հարցեր,
մարքսիստ-ինիսյան սկզբունքներին համապատասխանող
իրենց բացատրութեանը զեռ չունեն: Հրապարակում յեղած
դասադրքերը խիստ միակողմանի յեն և լի աչքի ընկնող
սխալներով: Յեղած դասադրքերից ամենահաջողը համար-
վում է Ռուբինշտեյնի «Հոգեբանութեան հիմունքները» գիր-
քը, վոր նույնպես ազատ չե մի շարք իդեալիստական բնույթի
սխալներից: Բացի դրանից, Ռուբինշտեյնի գիրքը ուսեբեն և,
զրված ասպիրանտների համար և խիստ դժվարամարս է:
Ինչ վերաբերում է հայերեն լեզվով յեղած գրականու-

թյան, պետք է ասել հետևյալը: Մի քանի տարի առաջ հե-
ռակա մանկավարժական ինստիտուտի կողմից լույս ընծայ-
ված Գ. Եղիլյանի առաջադրությունը, վեր վաստորեն
առուսկան համալսարանիան գրականության դժգույն պատ-
ճենն և միայն, լի չե բազմաթիվ սխալներով, հակադիտա-
կան է, մարքսիստական հոգեբանության հետ վոչ մի կապ
չունի և յերբեմն նույնիկ վաստակար դրույթներ և պա-
րունակում: Այդ իսկ պատճառով Գ. Եղիլյանի առաջադրու-
թյունները բոլորովին ոչտաշորժել չի կարելի: Նույն ինս-
տիտուտի կողմից հրատարակված՝ Մ. Մաղմանյանի կազմած
հոգեբանության առաջադրությունները հասցնելուց յայն
կնիքն են կրում իրենց վրա և պարունակում են մի շարք
վոչ ճիշտ դրույթներ ու սխալներ: Այդ իսկ պատճառով
եւ Մաղմանյանի կազմած առաջադրությունները հիմնակա-
նում հանձնարարելի չեն:

Ինչ վերաբերում է Կորնիլովի «Հոգեբանություն» գա-
սագրքին», վերի թարգմանությունը Գ. Եղիլյանի խմբա-
դրությամբ լույս ընծայից Պետերասը, պետք է ոչտադոր-
ժելի համարել միայն այլ այդ յարմարի բացակայության
պատճառով: Մշակելիս յերբեք չըլաք և մոռանար վոր
Կորնիլովի դասակրքի, հատկապես նրա առաջին մասի վրա
զգացվում և աշպիս կոչված մանկաբանության վաստակար
ազդեցությունը, վորից վոչ մի կերպ չի կարողացել ազատ-
վել Կորնիլովը: Կորնիլովի գրքից կարելի չե ոչտադորժել
միայն հոգեկան առանձին Փունիցիոններին վերաբերող
զլուխները: Կորնիլովի գրքի քննադատությունը կարվի առկա
պարասվունքների ընթացքում: Այստեղ միայն համարո-
տակի պետք է նշիլ հետևյալը: Կորնիլովը խոսելով հոգե-
բանության մեթոդների մասին հաստեկ ուշադրության
առարկա չե դարձնում տեսների մեթոդը և հատկապես ընդ-
գծում է Բինե-Սիմոնի «մեարական շխարայի» տեսների
սխտեմբ: Կորնիլովը նույնիսկ զոգարանությամբ ու ան-
վերապահուն և ընդունում Բինե-Սիմոնի հակադիտական,
հակամարքսիստական, բուրժուատրան գաստակարգային տես-
տերը, և նույնիսկ չի ընդգծում այն հանգամանքը, վոր Բինե-

յի հետազոտութեանները փաստորեն հանդուժ են հակահեղափոխական գիտական յեղբակացութեաններէ, վոր ինքը՝ Բիշեն, «հոգեբանութեն» աշխատում է հիմնաւորել բուրժուական դասակարգի գերիշխանութեանն աշխատավոր դասակարգի վրն: Այսպէս՝ խոսելով իր հետազոտութեաններէ արդշունքների մասին՝ Բիշենն ասացելովն զբրում է հետեյալը. «Մեր հետազոտութեանները, ինչպէս և ուրիշ շտաբի հետազոտութեանները ջույց ավին, վոր ազքատ դասակարգի յերեխան ունի փոքր հասակ, փոքր քաշ, փոքր գլուխ, փոքր մկանային ուժ, քան հարուստ դասակարգի յերեխան. . . նա հաճախ հեռ է մնում իր պարսպմունքների մեջ»:

Յոր տեսերի գոտակարգային նարատկների մասին Բիշենն հետեյալն է ասում.

«Պահպանելով այդ նախադրուշութեանը (այսինքն՝ ջոկելով յերեխանների միջից «ընարշայներին» — մանութութեանը Բուրնովինն է)՝ մենք անպայման կքշացնենք դրժոհներէ և թշտանների թիվը»

Այս տողերում պարզ յերևում է «գիտնական» Բիշենյի բուրժուական-սեակցիոն զիմքը:

Գահճիկ կերպով տալով ամբողջական մարդու եյութեանը, վոր Մարքսի խոսքերով ասված՝ «հասարակական հարաբերութեանների հանրազումարն» է ներկայացնում իրենից, նա արհեստականորեն, կեղծելով Մարքսին՝ սոցիալականը համարում է միայն առաջնահերթ: Մարդու վարքը բացատրելու դրժում հիմնական տեղերից մեկը տալով սեակցիոն գիտական, ըստ եյութեան Փաշխտական յեղբակացութեանների հանդոճ՝ Կրեչմերի կոնստատուցիալ (որդանիդի բիւրովական հասկութեաններէ հանրազումարը Կրեչմերի կողմից կոչվում է կոնստատուցիալ) ուսմունքին՝ Կորնիլովը ակալիկ բուրժուական այդ գիտնականի սեակցիոն ուսմունքը միայն «լիճելի» յի համարում:

Կորնիլովի դասազբքի 3-րդ գլուխը, վորտեղ խոսում է հոգեբանութեան մեթոդների մասին, բղբրովին չպետք է մշակել: Այս գլխումն է, վոր Կորնիլովը գովասանք է կարդում հակադիտական բուրժուական տեսաւային մեթոդին:

Այս ծրագիր-առաջադրությունը նախագծային բնույթ ունի: Ըշտումները և լրացումները կկատարվեն սուկա պարագմունքների ընթացքում:

Ամբողջ ծրագիրը փաստորեն բաժանվում և չորս մեծ բաժինների: Առաջին բաժինը նվիրված և հոգեբանության առարկային, նրա համառոտ պատմությանը, մեթոդներին ու խնդիրներին: Այս բաժնում հեռակայողը պետք է պարզի հոգեբանության առարկան և մեթոդները գիտլիտիկական մատերիալիզմի տեսանկյունից: Վորպեսզի ուսանողը կարողանա առարկայի եյության բախականին բարձր բացատրությունն ըմբռնել առանց նախապես ծանոթ լինելու հոգեբանության հետ, անհրաժեշտ և կատարել մի փոքրիկ եքսկուրսիա հոգեբանության պատմության ասպարիդում: Առանց մանրամասնությունների հետևից ընկնելու, ուսանողը պետք է իր ուշադրությունը կենտրոնացնի մի հիմնական թեզի վրա. դա պոսիտիվիզիական պրոբլեմն է իր պատմական զարգացման մեջ: Հիմնականն այն բանի պարզ պատկերացումն է, վոր հոգեբանության, իբրև գիտության, շատ դանդաղ զարգացման պատճառներից ամենահիմնականը պետք է համարել այն, վոր մինչ մարքսյան հոգեբանական և վոչ մի սիստեմ չկարողացավ լուծել պոսիտիվիզիական պրոբլեմը: Կոնկրետ կերպով ծանոթանալով այդ սիստեմների հիմնական սկզբունքներին հետ՝ ուսանողը պարզ կը պատկերացնի, վոր պոսիտիվիզիական պրոբլեմի միակ ճիշտ գիտական լուծումը գիտլիտիկական մատերիալիստական մոնիստական լուծումն է:

Հաճախ մարքսիստական ցիտատներն ազավաղելով աշխատել են ապացուցել մարքսիզմի հետ վոչ մի առնչություն չունեցող մտքեր (Կորնիլովի ռեակտորգիան, Ֆրեյզելիզմը Լուբլայի մոտ, մտածողության և խոսքի սաղմնաբանական արմատների մեխանիստական հասկացողու-

թյունը վիդոտակու կողմից, Բեխտերյեվի սեֆլեքստոլոգիան
և այլն): Հատկապես պետք է նշել աչն, վոր մանկաբանա-
կան ազավադումներն իրենց արձագանդն են դառել հոգեբա-
նության մեջ և խորհրդային հոգեբանները դեռ հսկայա-
կան աշխատանք ունեն մարքսիստական հոգեբանության
կառուցման և նրան գտարյուն դարձնելու գործում:

Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել հոգեբանու-
թյան մեթոդների վրա: Յեթե իրենախիստական բուրժուական
հոգեբանությունը ժխտում և հոգու գիտական, որչեկտիվ
ուսումնասիրությունը և սահմանափակվում և սուբյեկտիվ,
ինքնադիտողական մեթոդով, յեթե բինեվիտրիզմը բուրժու-
վին հրաժարվում և հոգեկան ներքին պրոցեսների ուսում-
նասիրությունից, աչն փոխարինելով վարքագիտությամբ,
մարդը մեքենայի վերածելով, խորհրդային հոգեբանու-
թյունը պետք է հոգեկան կյանքի ներքին, սուբյեկտիվ յե-
րևույթներն ուսումնասիրի նրանց կենսադործումից յեղ-
նելով, առաջնորդվելով մարդու պրակտիկ գործունեյությու-
նից, յինչելով Մարքսի աչն գրույթից, վոր միայն աշխա-
տանքային պրոցեսում հնարավոր է կարգու մարդու հոգին
այնպես, ինչպես մենք կարգում ենք բաց արված գիրքը:
Իհարկե՝ սա չի բացատում ինքնադիտողության մեթոդի ոգ-
տագործումն իբրև սժանդակ մեթոդի: Այս բաժնում պետք
է հատուկ ուշադրություն դարձնել հակագիտական, այսպես
կոչված տեստային մեթոդի քննադատման վրա, վորի գոր-
ծադրումն աչնքան վնաս հասցրեց մեր ուսուցման գործին:

Ծրագրի յերկրորդ մեծ բաժինն ամբողջապես բղխում
է դիալեկտիկական մատերիալիզմի հիմնական սկզբունքից՝
դարգացման սկզբունքից: Պարզաբանելով զարգաց-
ման յերկու կոնցեպցիաներն ըստ Լենինի՝ պետք է լրիվ
պատկերացնել հոգու դիալեկտիկական մատերիալիստական
զարգացման հիմունքները: Այս բաժնի յենթամասերից
մեկը նվիրված է հոգու զարգացմանը բիոլոգիական պրո-
ցեսի եվոլյուցիայի ընթացքում (կենդանիների հոգեկան
զարգացումը), և մյուսը՝ մարդկային հոգու պատմական զար-
գացմանը: Այս բաժնի վերջին յենթաթիմայում քննվում է

հողու զարգացման օրնագրին հըր, աշխինքն՝ մարդկային կյանքի ինդիվիդուալ զարգացումը, յերեխայի և անչափահասի հողեկան կյանքի հիմնական սրենքները:

Այս բաժնում պետք է արմատական քննադատության յենթարկել մանկարանության այն հիմնական «որենքը», ըստ վորի «յերեխաների ձախտագիրը Փատախտատրեն պայմանավորվում է կենսարանական և սոցիալական գործունեքով, ժառանգականության և ինչ վոր անտիպոխ» միջավայրի ազդեցությամբ: Խորագես սեակցիոն այդ «որենքը աղագակող հակաության մեջ և գտնվում մարքսիզմի և սոցիալիստական շինարարության վողջ պրակտիկայի հեռ», վորը մարդկանց հաջողությամբ գաստիարակում է սոցիալիզմի վողող և վերացնում է կապիտալիզմի մտացուկներն և կոնսոմիխայում և մարդկանց գիտակցության մեջ» (Համ. կ(բ)հ-ի վորոշումից):

Հողու պատմական զարգացման յենթարածնում կենտրոնական տեղ պետք է գրավի գիտակցության զարգացման ուսումնասիրությունը, վոր լիակատար կերպով կախում ունի հասարակական աշխատանքի ձևից: Հատկապես այս մասը մշակելիս հարկավոր է վորոշակիորեն հրաժարվել գանազան մեխանիստական կոնցեպցիաներից, վորոնք աշխատանքի դիրը գիտակցության զարգացման մեջ բղխեցնում են աշխատանքային պրոցեսից և վող թե այն հարաբերություններից, վոր մարդը մանում է բնության և մարդկանց հեռ՝ աշխատանքային պրոցեսում, մուսանալով ինստանցիաների դիրը: Կենդանու հողու զարգացման յենթաթեման իր մեջ ներփակում է խորհրդային հոգեբանության կարևորագույն սկզբունքը— զարգացման սկզբունքը, վորը հետագայում խիստ կերպով անցկացվում է ծրագրի բողը կոնկրետ բաժիններում: Այս բաժնում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել հողեկան զարգացման պատմական պրոցեսի վրա՝ հողեկան զարգացման վրա, իբրև նոր վորակների առաջացում՝ հողեկան ցածր վորակական ձևերի քանակական աճման հիման վրա:

Ակադեմիկ Պավլովի պայմանական սեփեքսների ուսմունքի հեռ համառոտակիտրեն ծանոթանալու շնորհիվ, հեռակայողը վորոշ գաղափար ձեռք կբերի կենդանիների

բարձր ներվային համակարգութեան գործունէութեան որին աչտօթութեան ներքին:

Ծրագրի յերրորդ և ամենամեծ բաժնի ուսումնասիրման մասին պետք է ասել հետևյալը. հոգեկան ֆունկցիաները հոգեբանութեանն ուսումնասիրում է այնպէս, ինչպէս նրանք անմիջականորեն արտահայտվում են մարդկային պրակտիկայում, իրենց վոլջ խորագուն փախողարձ կապվածութեամբ և իրենց լրիվ պայմանադրվածութեամբ այն պատմական դարաշրջանի հետ, վորի մեջ դարգանում է գիտակցութեանը, վորը կեցութեան արտացոլումն է: Հետևաբար չի կարելի հոգեկան ֆունկցիաներն առանձնացնել միջավայրից: Հասկապետ ընդունման պրոցեսը պետք է վերցվի մտածողութեան ընդ որ առանձնահատկութեան ներքին հետ կապակցված: Ըմբռնման ակտիվ բնույթը պետք է բացատրել մարդկային պրակտիկ գործունէութեամբ: Մտածողութեան ու խոսքի պրոբլեմին շատ մեծ տեղ է տրվում: Նշելով լեզվի և մտածողութեան գենետիկական արմատների նույնը լինելը՝ պետք է ընդգծել նրանցից ամեն մեկի զարգացման առանձնահատկութեաները, ինչպէս և՛ նրանց միասնութեանը՝ խոսքն իբրև մտածողութեան գործիք: Խոսքի և մտածողութեան զարգացումը պետք է ուսումնասիրվի և՛ նրանց պատմական զարգացմամբ, և՛ նրանց սնտոգենէզով (տարեքային, անհատական զարգացմամբ):

Մանկավարժական պրակտիկայի հիմնական պրոբլեմի՝ ուշադրութեան, ըմբռնման և մտապահութեան խնդիրները պետք է հատուկ ուշադրութեան ստարկա գտնանա:

Հատուկ ուշադրութեամբ հարկավոր է մշակել «կամք» գլուխը:

Պետք է պարզաբանել կամային վորակների նշանակութեանը մարդկային ամեն տեսակի գործունէութեան համար: Կամքի դաստիարակութեան պրակտիկ հարցերի մասին խոսելիս, պետք է յիշել այն գրույթից, վոր միայն մեզ մտա, մասնավոր սեփականութեան կարգերից ազատված սոցիալիստական հասարակարգում և հնարավոր ուժեղ կամքի դաստիարակումը: Խորհրդային հասարակակարգի առորդան, սոցիալիստական աշխատանքի ձևերը դաստիարակում են բազմաթիվ հերոսներ:

Հոգեկան ֆունկցիաների հողաբաշխումը ուսումնասիրությունը չպետք է սակայն հեռակայտղին մասնաձևը, վոր խորհրդային հոգեբանությունն ուսումնասիրում է բարդ հոգեկան պրոցեսներն իբրև մի ամբողջություն, իբրև ֆունկցիաների շխալեկախական միասնություն: Հեռաբար և հոգեբանությունը պետք է ուսումնասիրի հոգեկան կյանքում մարդկանց մինչև գոյություն ունեցող սարքերությունները: Ծրագրի չորրորդ մեծ բաժինն ղրագվում է տեմպերամենտի (խառնվածք), քնափորության և անհատի տարիքային առանձնահատկությունների ուսումնասիրությամբ:

Ինչպես սկզբում ընդգծեցինք, հեռակայտղի աշխատանքի գծվարությունն այն է, վոր մենք չենք կարող նշել և վոչ մի գտաագիրք, վոքը, թեկուզ և հիմնական գծերով, ընդդրկեր հոգեբանության վողջ գաղնթացք: Յեվ հիմնական սկզբունքային հարցը հոգեբանության առարկայի մասին ու մի շարք առաջնակարգ ու մասնակի բնույթի հարցեր (ֆաշխատական հոգեբանության հակադիտական սխտեմը, հողու պատմական զարգացումը, մտածողություն, կռեք, ախդեմիկ Պավլովի բացատրություններն անհատական պրբերությունների մասին և այլն) լուսարանված չեն սխտեմատիկ և վորակյալ կերպով: Հեռակայտղը պետք է ինքը հավաքի վորոշ կտորներով զանազան տեղեկություններ:

Այս աշխատանքը մեծ ջանասիրություն ու նախաձեռնություն է պահանջում: Պետք է աչքաթող չանել և այն հանգամանքը, վոր ուսանողների վորոշ, կարելի չի տեսլ մեծազույն մասը կամ լիովին չի տիրապետում ոուսաց լեզվին, կամ չերբեմն էլ բոլորովին չի կարողանում ոգավիլ ոուսական աղբյուրներից: Այս բոցը միայն մատամբ կարելի չի վերացնել կոնֆերանսների ընթացքում:

Ինչ վերաբերում է կոնտրոլ գրավոր աշխատանքին սպա հեռակայտղները պետք է ինկատի ունենան վոր, ուսանողից պահանջվում է միայն մի գրավոր աշխատանք:

Գրավոր աշխատանք չներկայացնողները չեն կարող քընն-վել հոգեբանությունից: Գրավոր աշխատանք կատարելիս պետք է խուսափել ընդհանուր խոսքերից ու ճառերից: Չը պետք է աշխատել մի գրավոր աշխատանքում խոսել ամեն ինչի մասին և ինչ վոր գիտես գրել: Ուսանողից պահանջ-վում է վերցնել կոնկրետ բնույթի հետեյալ թեմաներից նեկն ու մեկը և գրա շուրջը գրել: Թեմաներն են. 1) «Իշողու-թյան առանձնահատկությունները տարբարական դպրոցի աշա-կերտի մոտ», 2) «մեծի և փոքրի զգացմունքները», 3) «յերե-լայի յերևակայությունը», 4) «յերեխայի մտածողու-թյան բնույթը», 5) «վոր գեպքում ենք լավ ըմբռնում», 6) «կամքի դաստիարակությունը և ուսուցիչը», 7) «ան-հատական տարբերությունները վորեև կոնկրետ դասարանի աշակերտների մեջ», 8) «Իշողության դաստիարակությու-նը»: Թեմաներն անհրաժեշտ և մանրակրկիտ կերպով մշա-կել, սգտադործելով ուսուցչական աշխատանքի փորձն ու գիտողությունները: Ճառի բնույթ ունեցող աշխատու-թյունները հետ կվերագրվեն, կոնարող գրավոր աշխա-տանք ներկայացնելու ժամկետ նշանակվում է սպրիլի 15-ը: Մշակած գրականության համար պետք է անպայման կոն-սպեկտը կազմել և այդ կոնսպեկտն ամառային ամեկա պա-րապմունքների ժամանակ ներկայացնել դասախոսին:

Հիշելով Մարքսի այն թեղիսը, վոր մենք հասկանալով աշխարհը՝ պետք է այն փոխենք, և ամուր կերպով յուրաց-նելով այն, վոր գիտաակամ տեսությունը կարող է կենդանի լինել միայն այն ժամանակ, յերբ նա ամուր կերպով կապ-ված է պրակտիկայի հետ, ուսանող-ուսուցիչը ձգտելով ձեռք բերել ճիշտ սկզբունքային գրույթներ հոգեբանու-թյան ասպարիզում՝ կոնկրետ հոգեբանական մատերիալն ուսումնասիրելիս պետք է միշտ իր սովորածը կապի ամե-նորյա մանկավարժական գործունեյության հետ, նա զըպ-րոցականների վրա կատարվող գիտողությունների միջոցով պետք է ստուգի ստացած տեսական գրույթները և ուսուց-ման աշխատանքներում կիրառի հոգեբանության որեւք-ների ուսումնասիրությունից հանված պրակտիկ յեզրակա-ցություններ:

Հոգեբանութեան ծրագիրն ու մշակման ընդհանուր պլանը հետևյալն են.

Թ Ե Մ Ա Ն Ե Բ

ժամեր

1-ին. ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ, ՆՐԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՄԵՔՈԴՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

10 ժամ

1. Համառոտ, պատմութեանը	6 ժամ
2. Հոգեբանութեան առարկան	2 »
3. Հոգեբանութեան մեթոդները	1 »
4. Հոգեբանութեան խնդիրները	1 »

ժամեր

2-րդ. ՀՈԳԵԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

15 մամ

1. Հոգին զխելեալիական մտակրիախտական զարգացման կոնցեպցիային լույսի տակ	2 ժամ
2. Կենդանու հոգեկան զարգացումը: Ներվոսյին համակարգութեանը	8 »
3. Մարդկային զիտակցութեան պատմական զարգացումը	3 »
4. Յերեխայի հոգեկան զարգացումը	2 »

3-րդ. ՈՒՍՄՈՒՆՔ՝ ԱՆՀԱՏԻ ՅԵՎ ՆՐԱ ՀՈԳԵԿԱՆ ՖՈՒՆԿՑԻԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

45 ժամ

1. Ուսմունք անհատի մասին	4 ժամ
2. Զգայութեան և բմբունում	6 »
3. Հիշողութեան	4 »
4. Խոսք և մտածողութեան	12 «
5. Յերևակայութեան	4 »
6. Զգացմունք կամ եմոցիաներ	4 »
7. Ուշադրութեան	2 »
8. Հետաքրքրութեան	3 »
9. Կամք	6 »

4-րդ. ԱՆՀԱՏԻ ԻՆԴԻՎԻԴՈՒԱԼԻՍԱԿԱՆ—ՏԻՊԻԿԱԿԱՆ ՅԵՎ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

6 ժամ

Ը ն գ ա մ հ ն ը 76 ժամ

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ, ՆՐԱ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՄԵԹՈԴՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆ

Հոգեբանությունն իբրև գիտություն՝ հոգեկան պրոպեանների որինաչափությունների մասին: Հոգին բարձր կազմակերպված մատերիայի հատկությունն է «Հոգին, գիտակցությունը և այլն մատերիայի (այսինքն՝ ֆիզիկականի) բարձր արտադրանքն (պրոդուկտ) և, այն մատերիայի հատուկ կտորի ֆունկցիան, վորը կոչվում է մարդու ուղեղ».
«Զգայությունը, միտքը, գիտակցությունը հատուկ կերպով կազմակերպված մատերիայի բարձր արտադրանքն է» (Լենին):

Հոգեկանի և ֆիզիկականի միասնությունն մարքսիստական ուսմունքը: Հոգեկանի և ֆիզիկականի հարաբերությունների բուրժուական իդեալիստական տեսությունների քննադատությունը, նույնություն տեսություն, պսիխոֆիզիկական զուգահեռականություն տեսություն, հոգեֆիզիկական փոխազդեցություն տեսություն: Համառոտ տեսություն՝ բարձր ներվային համակարգություն ժամանակակից տեսության մասին: Մարդկային հոգու վերակական առանձնահատկությունները: Մարդու գիտակցությունն իբրև նրա հասարակական կեցության արտացոլում: Հոգեբանություն համառոտ պատմությունը՝ կապված փիլիսոփայություն հատմություն հետ: Հոգեբանություն ձևավորումն իբրև եքսպրիմենտալ գիտություն, արդյունաբերական կապիտալիզմի զարաշրջանում տեխնիկական-տնտեսական առաջընթացման և բնական գիտությունների զարգացման ազդեցություն տակ: Ժամանակակից բուրժուական հոգեբանություն վիճակը — ճգնաժամը: Իդեալիզմի և մեխանիցիզմի պայքարը բուրժուական հոգեբանություն մեջ: Հոգեբանություն ֆաշիզացիան: Սոր՝ ըրդային հոգեբանություն պատմությունը: Մարքսիստական հոգեբանություն կառուցումը:

2. ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ

Ինքնադիտողականություն, որ յեկտիվ դիտողականություն, եքսպերիմենտ, համեմատական գենետիկական մեթոդ, Տեստային բուրժուական հակադիտական մեթոդի քննադատությունը: Հիաստատությունների ժամանակ հոգեբանական մեթոդների կիրառման սահմանները:

3. ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Դաստիարակության ու աշխատանքի սոցիոնալիզացիան իբրև հոգեբանական պրակտիկայի հիմնական սաղարեղներ: Բուրժուական մանկավարժական հոգեբանության քննադատությունը. մանկավարժական հոգեբանության — հիմնական խնդիրները, ՀամԿ(Բ) Կ Կենտկոմի՝ զպրոցի մասին՝ հանած վորոշումների հիման վրա: Հոգեբանության կիրառումը մարդկային գործունեությունում: Դասական հոգեբանություն, բժշկական հոգեբանություն, սեկյուլար հոգեբանություն և այլն:

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐ ՅԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՍ ԳԼԽԻ ՀԱՄԱՐ

Ուսումնասիրելիս նպատակահարմար կլինի ծրագիրը բաժանել յերկու մասի: Ավելի լավ է սկսել անմիջապես հոգեբանության պատմությունից:

Հոգեբանության պատմություն մասին հեռակայողը համառոտ տեղեկություններ կարող է գտնել պրոֆ. Կորնիլովի հոգեբանության զասագրքի առաջին գլխում: Այդ նույն գրքի 2-րդ գլխում հեռակայողը կտանա խիստ հակիրճ ու ընդհանուր տեղեկություններ պսիխոֆիզիկական պրոբլեմի մասին: Յեթե հնարավոր լինի գտնել Ն. Գորբինյանի «հոգեբանության ներածություն» սուսերեն գիրքը (յերես 9—15) կարելի չի սղտագործել:

Ավելի խորն ուսումնասիրել ցանկացողներին հանձնարարվում է պրոֆ. Ռուբինշտեյնի «Հոգեբանության հիմունքները» սուսերեն գիրքը 1935 թ. հրատարակություն: Ճիշտ է՝ Ռուբինշտեյնի աշխատասիրությունը բավականին բարդ է ու դժվար, բայց սուսերենին տիրապետող ուշիմ ուսանողը կարող է այդ դժվարությունները հաղթահարել:

Պատմութեան ուսումնասիրութեան շրջանից հետո, ուսանողը պետք է անցնի մեթոդների ուսումնասիրմանը: Այս գլխի համար պետք է ոգտագործել պրոֆ. Իորըրինի «Հոգեբանութեան ներածութեան» գիրքը և պրոֆ. Ռուբինյանի «Հոգեբանութեան հիմունքները» աշխատասիրութեանը: Տեսերի մասին յեղած նյութը չպետք է մշակել:

Հարցեր՝ կրկնողութեան ինֆլուենցիայի համար

1. Հոգե-ֆիզիկական պրոբլեմի դիալեկտիկական-մատերիալիստական լուծումը:

2. Հոգեբանութեան պատմական դարգացման հիմնական եռագնորդը: Ռացիոնալիստական եմպիրիստական և որյեկտիվ հոգեբանութեան բնորոշումը:

3. Հոգեբանութեան առարկան:

4. Հոգեբանութեան հիմնական մեթոդները:

ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՊՐՈԲԼԵՄԸ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Հոգե-ֆիզիկական պրոբլեմի մատերիալիստական լուծումը նշում է հոգեկան վորակի պատմականորեն ավելի ուշ ժամանակում առաջ յեկած լինելու ինդիքը: Հակառակ մետաֆիզիկական մատերիալիզմի ներկայացուցիչների կոնցեպցիայի, ըստ վորի յերևույթները պետք է ուսումնասիրել անշարժ, քարացած դրութեան մեջ, մեկը մյուսից անկախ և հաջորդաբար, դիալեկտիկական մատերիալիզմը պահանջում է յերևույթներն ուսումնասիրել իրենց աճման, դարգացման ու կործանման պրոցեսում, յերևան հանելով տվյալ իրի կամ առարկայի պատճառակցական կապակցութեան ներքին ամբողջութեանը:

«Դիալեկտիկական մեթոդն տալով է, վոր կյանքը հարկավոր է դիտել հենց այնպես, ինչպես նա իրականում գոյութեան ունի: Կյանքն անընդհատ շարժման մեջ է գտնուվում, ուրեմն մեր պարտքն է դիտել կյանքն իր շարժման մեջ, քայքայման ու ստեղծման մեջ: Մեր է գնում կյանքը, ինչն է ծնվում կյանքում, ինչն է քայքայվում և ինչն է ստեղծվում—անա հարցեր, վորոնք պետք է առաջին հերթին հետաքրքրեն մեզ...» (Ս տ ա լ ի ն):

Յեղնելով զարգացման զիտելիտիկական կոնցեպցիայից՝ հեռակայողը պետք է պարզի բիոլոգիական զարգացման այն ճանապարհը, վորի ուշ շրջանն է հանդիսանում հոգեկան վորակի առաջացումը: Բաժանելով կենդանիների հոգեկան զարգացումը յերեք վորակի (բնազդ, բնազդ դուրս, մարած վարժություններ՝ բարձր կենդանիների մոտ և պլանային կյանքի տարրեր՝ մտրդանման կապիկների մոտ), մշակող ընկերները պարզ գաղափար կկազմեն բիոլոգիական զարգացման այն ստորձանների մասին, առանց վորի կապկանման մարդը չեր կարող աշխատելու ընդունակություն ձևով բերել: Այս խնդրի պարզաբանումից հետո միայն պետք է անցնել մարդու զիտելյության, իբրև ստանձնահատուկ վորակի, ուսումնասիրմանը, նշելով նրա պատմական պրոզուկտ լինելու հանգամանքը: Ընդդեմով վոր ամենախելացի կենդանին անդամ գերի յե իր զգայաբաններին, իր տեսադաշտին, պետք է պարզ պատկերացնել մարդկության պրակտիկայի և այդ պրակտիկայի արատացումն — զիտական մտածողության ամենակարևոր գերը՝ մեր զգայությունների նեժը և ծավալը բազմապատկելու, հազարապատկելու ու ամենակարող դարձնելու գործում:

1. ՀԳԳՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՐԻՆԱՍՏԱՓՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հոգու զարգացման ուսմունքը զարգացման յերկու հիմնական կոնցեպցիաների լույսի տակ (ըստ Լենինի):

2. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՀՈԳԵԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Վարքի տարրական ձևերի ֆիլոգենետիկ զարգացման ուսմունքը: Փրոզուտակություն: Տրոպիկներ: Լյորի մեխանիստական զրույթների քննադատությունը:

Բնազդներ, նրանց սեռակի փորձով պայմանավորվելու և ժառանգապես փոխանցվելու հանգամանքը: Բնազդների նպատակահարմարությունը կենդանական աշխարհի զոյության կալի համար և այդ նպատակահարմարության սահմանափակվածությունը կոնկրետ սիտուացիայով: Բնազդները մարդկային վարքի հիմք դարձնող հակազիտական տեսությունների քննադատությունը: **Հոգեկան զարգացման**

ավելի բարդ աստիճանը—բնագր, գումարած վարժություններ: Հմտությունները կենդանիների մոտ: Հմտությունները առաջացման տեսությունը: Վարժողության որենքները: Հմտությունների առաջացումը Պավլովի պատմական ուսումնասիրության ուսումնառությունը լույսի տակ: Այն տեսությունների (բիհեվիորիզմ և այլն) քննադատությունը, ըստ վորոնց մարդու վարքը զուրկ է գիտակցական բնույթից և ամբողջովին մեխանիկական վարժությունների արդասիք է:

Կյուլբերի վերածերը կապիկների վրա: Կապիկների վարքի խելացի բնույթը: Նրանց վարքի խելացիության աստիճանը և սահմանները:

3. Մ Ա Ր Դ ՈՒ Գ Ի Տ Ա Կ Յ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն Ը

Մարդկային հոգեկան-գիտակցական պրոցեսները սոցիալ-պատմական ծագումն ու այդ պատմական պրոցեսներին յենթակա լինելը, «վոչ թե մարդկանց գիտակցությունն է վորոշում նրանց հասարակական կեցությունը, այլ նրանց հասարակական կեցությունն է վորոշում նրանց գիտակցությունը» (Մարքս): Հոգու պատմական զարգացման անտեսումը մեխանիստական և իդեալիստական կանցեպցիաներում: Հոգու բիոլոգիկացիան: Նրանց մոտ բիոլոգիկական պրոցեսների նշանակությունը մարդկային հոգու զարգացման մեջ:

Գիտակցությունն իրրև մարդու հարաբերությունը շրջակա միջավայրի հետ. «իմ հարաբերությունն իմ միջավայրի հետ հանդիսանում է իմ գիտակցությունը» (Մարքս): Աշխատանքի դերը կապիկ մարդայնացման և գիտակցության առաջացման մեջ: Մարդու գիտակցությունը և նրա վորակական տարբերությունները բարձր կենդանիների մտավոր կյանքից: Հարաբերությունները ստեղծումը հասարակական աշխատանքի պրոցեսում՝ բնության յերեւոյթների, մարդկանց և իր սեփական «յեսի» հետ: Մարդու գիտակցության հենց սկզբից էլ պատմական արդյունք լինելու հանգամանքը: Գիտակցության փոփոխումը տարբեր հասարակական ֆորմացիաներում: Ռասայական սեռացիոն տեսության դասակարգային բնույթը և այդ տեսության քննադատությունը:

170
5207

96h2 H

Առաջադրութեան այս բաժինը մշակելիս, ամենից առաջ պետք է զբաղվել զարգացման յերկու կոնցեպցիաների ուսումնասիրմամբ: Այս աշխատանքը կատարելիս, պետք է առաջնորդվել ընկ. Լենինի հակիրճ ու սպառիչ բնորոշումով, արված ընկ. Լենինի «Իխայեկտիկայի հարցերի շուրջը» զբովածքի մեջ, վորը հեռակայողը կդտնի ընկ. Լենինի «Մասերիակցման և հմպիրիտիկայիցիցման» (հ. 13-րդ) գրքի վերջի հջերում, արված իբրև հմպիրված: (հայերենը տես Լենին—Ընտիր յերկեր, հատոր 6-րդ): Փիլիսոփայութեան հիմունքների հետ ծանոթ չլինողի համար վողջ զբովածքի մշակումը զժվար կլինի: Այդ սլատճառով ել հիմնական ուշադրութեանը պետք է կենտրոնացնել զարգացման յերկու կոնցեպցիաների բնորոշման վրա:

Խիստ անհրաժեշտ է նաև ծանոթանալ ընկ. Ստալինի 1906—1907 թվերին գրած տեսական մի շարք հոդվածները քաղվածքների հետ, վորոնք բերված են ընկ. Բերիայի հանրածանոթ գեկուցման մեջ (Լ. Բերիա—«Անպրկոկլասի բոլշևիկյան կազմակերպութեանները պատմութեան հարցի շուրջը» էջ 97—104):

Կենդանիների հոգեկան զարգացման ատիճանների հետ ծանոթանալու համար պետք է մշակել Ռուբինշտեյնի «Հոգեբանութեան հիմունքները» ուսեսրեն գրքի համապատասխան գլուխը: Վորոշ զազափար հատկապես բնագրների և հմտութեանների մասին կարելի յե ձեռք բերել նաև Կորնիլովի հոգեբանութեան գտաագրքից:

Մարդկային գիտակցութեանը թեման մշակելիս պետք է առաջնորդվել Մարքսի և Ենգելսի «Գերմանական իդեոլոգիա» գրքով (ուսեսրեն լեզվով, հրատ. 1935 թ., էջ 10—12 և 16—18), Ինչպես և Մարքսի թեղիոններով Ֆեյերբախի մասին (տպված է իբրև հմպիրված Ենգելսի «Լյուզվիգ Ֆեյերբախ» գրքում: Կա հայերեն թարգմանութեանը):

Այս աշխատութեաններին կվերադառնա հեռակայողը հաճախակի, հոգեբանութեան ամբողջ կուրսը մշակելիս: Առաջին անգամ ընթերցելիս պետք է հտտուկ ուշադրութեան զարձնել մարդու գատտիարակութեան ու հանգամանքների ծնունդ լինելու վրա, ընդգծելով միջավայրը

մարդու ձևւորով փոխելու և դատաւարակողին իրեն դատաւարակելու հանդամանքը: Կորեւոր են նաև այն սողերը, վորոնք բնորոշում են զիտակցությունը և տալիս են մարդու և կենդանու հոգու տարբերությունները:

Այս թեմայի մասին սուկա պարագմունքների ընթացքում կտրվի մանրամասն դատախոսություն:

ՀԱՐՅԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. Զարգացման մեթոֆիզիկական և դիալեկտիկական կոնցեպցիաների էյությունը:

2. Ի՞նչն է արտալիզմների ուսմունքը:

3. Տվեք բնազդի և նրա հիմնական հատկությունները բնորոշումը: Բնազդի դերը կենդանիների հոգեկան կյանքում:

4. Հմտությունները կենդանիների մեջ: Հմտությունների առաջացման սրենքները:

ՈՒՍՄՈՒՆՔ ՖՈՒՆԿՏԻՎՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հոգեբանության առարկայի մեթոդների և դիալեկտիկական մատերիալիզմի հիմնական սկզբունքների հետ ծանոթանալուց հետո, վորի վրա պետք է կառուցվի հոգեբանության վողջ կուրսը, պետք է անցնեն հոգեկան առանձնարդեն հոգեկան կյանքի տարբերակողներն են, այն առանձնահատկությունները, վորից բարդվում է հոգեկան ամբողջական կյանքը: Իհարկ է այս վերլուծողական աշխատանքը կատարելիս և մասի առանձնահատկությունների հետ ծանոթանալիս յերբեք չպետք է աջքաթող անել այն, վոր մասն ամբողջ չի, չի փոխարինում ամբողջին, այլ ամբողջի մեջ մտնում և ընդհանուր դձեղով, յենթարկվելով հոգեկան պահում և նաև իր առանձնահատկությունները:

Ցուցմունքներ և գրականություն արվում է ամեն մի դիսից հետո:

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՈՒՍՄՈՒՆՔ ՖՈՒՆԿՏԻՎՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հոգեկան կյանքի վերլուծական ուսումնասիրության նշանակությունը: Հոգեկան պրոցեսներ և ֆունկցիաներ նրանց փոխադարձ կապն ու անբաժանելիությունը: Գիտա-

կան ուսումնասիրութեան նպատակով, առանձին ֆունկցիոնները պայմանական առաջագրումը: Գիտական վերլուծութեան խնդիրներն ու սահմանները:

Գիտակցութեան և հոգեկան ֆունկցիաներ: Առանձին ֆունկցիաների և նրանց կապի պատմական զարգացումն ու բարդացումը:

Այս բանի մասին հետազոտները կըսն հատուկ դասախոսութեան: Մտտմբ կարելի չի սղտլիլ Կորնիլովի դասադրքից:

2. ԶԳԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԸՄԲՈՆՈՒՄ

Զգայութեան իրրև հոգեկան մտավոր կյանքի տարր: Նրա հարարերականորեն պարզ լինելու հանգամանքը: Զգայութեան իրրև «բնութեան, իրրևի և մարմինների ազդեցութեան հետեանք՝ մեր զգայական որդանների վրա» (Լենին):

Ըմբռնումն իրրև որյեկտիվ սեարակայութեան արտացոլում փոխհարարութեան ընթացքում: Ըմբռնումներ և զգայութեան: Ըմբռնման պտմական-մեխանիստական տեսութեանը, ըմբռնման կառուցվածքային (տորուկտուր) տեսութեանը՝ մասի և ամբողջի փոխհարարութեան ըմբռնման պրոցեսում:

Զգայութեանների և ըմբռնումների տնտոմո-ֆիզիոլոգիական հիմունքները: Զգայութեան որդաններ: Պսիխոֆիզիկա: Գրգուման վերին և ներքին շեմք—Վերեր-Ֆեխների որենքը:

Պրակտիկայի չափանիշը և ըմբռնման ճշգրիտ լինելու հանգամանքը: Իլյուզիաներ:

Աշխատանքի դերն ըմբռնումների զարգացման մեջ. «հինգ զգայարաններն ընդհանուր պատմութեան արտադրանք են» (Մարքս):

Ըմբռնումների զարգացումը յերեխաների մտ: Յերեխաների ըմբռնման կառուցվածքի փոփոխութեանը մըտածողութեան զարգացման ընթացքում: Վաղ մանկակուն հասակում ըմբռնման դիֆուզ-կամպլեքսային լինելու հանգամանքը: Մինկրեարիզմը մանկան ըմբռնման մեջ և նախազպրոցական հասակում: Մինկրեարիզմի հաղթանարումը և մտավոր բնույթի ըմբռնումների զարգացումը:

Ըմբռնման նշանակութիւնը մանկավարժական պրո-
ցեսում:

Զգայարանների կրթութիւնը:

ՄԵՔՈՒԿԱՆ ՑՈՒՑՄՈՒՆԲՆԵՐ ՅԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒՅՑՈՒՆ

Ըմբռնումներ և զգայութիւն յենթաթիւնային համար
հիմնական սղբեր և հանդիսանում կորնիլովի ձեռնարկը:
Բայց միայն կորնիլովով բաժարարվել չի կարելի: Ռուս-
բն իմացողները պետք և ոգովն պրոֆ. Ռուբինշտեյնի
«Հոգեբանութիւն հիմունքները» գրքից: Կազմակերպ ձարել
և ոգտագործել ընկ. Մաղմանյանի կազմած № 3 առաջա-
դրութիւնը*):

Տեսական-մեթոդորդիական հիմունքների հետ ծա-
նոթանալու համար պետք և կարգալ ընկ. Լենինի «Մա-
տերիալիզմ և եմպիրիոկրիտիցիզմ» գրքի «Նախարանի
փոխաբն»-ը և 3-րդ գլուխը (Լենին — ընտիր յերկեր, հա-
տոր 6-րդ):

Այս գլխի մեթոդորդիական-փիլիսոփայական մասը
կարգվաբանվի ամառային պարապմունքների ընթացքում,
ինչպես և կցուցադրվեն վորոշ փորձեր:

3. ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ուշադրութիւն ընտելացրումը: Ուշադրութիւն և
ըմբռնում: Ուշադրութիւն և գիտողութիւն, մասնողու-
թիւն ու գործողութիւն: Հետաքրքրութիւն և ուշադրու-
թիւն, ուշադրութիւն և կամք: Կամա և ակամա ուշադրու-
թիւն: Ուշադրութիւն կայունութիւնը և նրա տատանում-
ները տարբեր պայմաններում: Ուշադրութիւն ծավալը:
Ուշադրութիւն բաժանումը և ցրվածութիւն: Դոմինանտի
տեսութիւնը: Ուշադրութիւն առանձնահատկութիւնները
տարբեր հասակային շրջաններում: Ուշադրութիւն բարձ-
րացման պայմանները: Ուշադրութիւն վրա վատ ազդող

*) Ընկ. Մ. Մաղմանյանի այս և հաջորդ եջերում նշյալ առաջա-
դրութիւններն անցյալ տարվան են և կարելի չե գտնել անցյալ ուսումն.
տարվա 1-ին կուրսի ուսանողների մոտ: Վերոհիշյալ առաջադրու-
թիւնների կրկնահրատարակութիւն չի նախատեսվում:

պայտանները (հիվանդութիւն, քաղցած վիճակ, հոգնածութիւն, անքնութիւն, հոգեկան ճնշվածութիւն):

Ուշադրութեան դերը մանկավարժական պրոցեսում:
Ուշադրութեան կրթութիւնը:

ՄԵՔՈՒԱԿԱՆ ՅՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐ ՅԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒՅՑՈՒՆ

Ուշադրութեան ֆունկցիան ուսումնասիրելիս պետք է ոգտագործել կորնիլովի հոգեբանութեան գասագիրքը: Գրավոր աշխատանք ներկայացնելիս լավ կլինի ոգտագործել և այս թեման. փորձառու ուսուցիչն ինքնուրույն շտտրան կարող է տանել ուշադրութեան մասին:

ՀԱՐՅԵՐ ԿՐԿՆՈՂՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԻՆՔՆՍՏՈՒԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. Ուշադրութեան տեղը և դերը հոգեկան կյանքում:
2. Ուշադրութեան գործունեութեան հիմնական որևէքնները:
3. Ուշադրութեան ֆիզիոլոգիական հիմունքները:
4. Ուշադրութեան հիմնական տեսութիւնները:
5. Նրա զարգացման աստիճանները:
6. Յերեխայի ուշադրութեան շտտանձնահատկութիւնները:
7. Լավ ըմբռնելու պայմանները:
8. Ուշադրութեան կրթութիւնը:

4. Հ Ի Շ Ո Ղ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Հիշողութեան բնորոշումը: Վերարտադրում և ճանաչում: Հիշողութեան դերը կենդանիներին և մարդկանց կյանքում: Հիշողութիւն և մտապատկերներ: Հիշողութեան ֆիզիոլոգիական հիմունքները: Մեխանիցիզմը և իդեալիզմը հիշողութեան բացատրման մեջ: Ակամա հիշողութիւն և մեխանիկական հիշողութիւն: Հիշողութեան զարգացման և կառուցվածքային տեսութիւններին քննադատութիւնը:

Ելդետիկական պատկերացումներ: Մեխանիկական և տրամաբանական հիշողութիւն: Հիշողութեան զարգացումն իրրե անցում մեխանիկական անմիջական ապավորութիւններինց դեպի վերացական և տրամտրանական վեր-

հուշի: Այդ պրոցեսի պատմական աստիճանները: Յերեխայի հիշողութեան առանձնահատկութեանները և դրա պատճառները: Հիշողութեան նշանակութեանը մարդու կյանքում և հասկապես ուսուցման ընթացքում: Մոռացումը և նրա բիոլոգիական նշանակութեանը: Հիշողութեան արհեստական զարգացումը: Լավ հիշելու պայմանները:

ՄԵՔՈՂԱԿԱՆ ՑՈՒՑՄՈՒՆԷՔՆԵՐ ՅԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒՅՑՈՒՆ

Բացի հիմնական ազդյուրից, այն է՝ պրոֆ. Կորնելիովի դասադրքից, հեռակալողներն անպայման պետք է մշակեն ընկ. Գ. Եղիլյանի կազմած և Պետհրատի հրատարակութեամբ լույս տեսած «Հիշողութեան» բրոշյուրը:

Այս յենթաթեմայից, գրավոր աշխատանք կատարելիս լավ կլինի չծավալել, այլ վերցնել միայն մի փոքրիկ բաժին (հիշողութեան դերը, փոքրի հիշողութեանը և այլն) և մանրակրկիտ կերպով մշակել, ոգտագործելով ուսուցչական փորձն ու զխոսողութեանները: Կարելի չե ոգտագործել և պրոֆ. Ռուբինշտեյնի բաղմիցս նշված դասագիրքը:

Հարցեր կրկնողաթյան լեվ ինֆևսուզման համար

1. Հիշողութեան բնորոշումը:
2. Հիշողութեան նշանակութեանը:
3. Հիշողութեան և ըմբռնում:
4. Հիշողութեան ֆիզիոլոգիական հիմունքները:
5. Ի՞նչ է գուշարգումը:
6. Մեխանիկական և արամարանական հիշողութեանների տարբերիչ կողմերը:
7. Յերեխայի հիշողութեան առանձնահատկութեանները:
8. Լավ հիշելու պայմանները:

5. Յ Ե Ր Ե Վ Ա Կ Ա Ց Ո Ւ Յ Ց Ո Ւ Ն

Հասկացողութեան վերարտադրական և ստեղծագործական յերեխայութեան էյութեան ու առանձնահատկութեանները մասին: Յերեխայութեան կապը հիշողութեան ու փորձի հետ: Յերեվակայութեան նշանակութեանը մարդու կյանքում: Յերեվակայութեան մասնակցութեան արարական

ցիւայի և ընդհանրացումների մեջ (Լենինը «Իրականութեան
նից թոխը կատարելու» և «Երեվակայութեան մասին
ամենահասարակ ընդհանրացման մեջ»): Այս տեսակետից յե-
րեվակայութեան զարգացման հարցի լուծումը: Ստեղծա-
գործական յերեվակայութեան բնորոշումն ու իրականու-
թեան չափանիշը: Յերեվակայութեան տեսութեանները: Յե-
րեվակայութեան ֆիզիոլոգիական հիմունքները:

Յերեւայի յերեվակայութեան առանձնահատկութեան-
ները: Իրականութեան չափանիշը յերեւայի յերեվակայու-
թեան մեջ, կոնկրետութեան ու փորձի պակասութեանը:
Աբստրակտ յերեվակայութեան զարգացումը, յերեւայի
մտավոր կյանքի զարգացման հետ միասին: Յերեվակայու-
թեանը և մանկավարժական պրոցեսը:

Յերեվակայութեան կրթութեանը:

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՆԵՆԵՐ ՅԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այս յենթաթեմայի համար էլ հիմնական աղբյուրն
առայժմ մնում և Կորնիլովի հոգեբանութեան ձեռնարկը:
Ռուսերեն իմացողներն անպայման պետք է ոգտագործեն
պրոֆ. Ռուբինշտեյնի դասագիրքը: Հնարավոր և ոգտվել
նաև ընկ. Մ. Մազմանյանի կազմած առաջագրութեանից:

Այս յենթաթեմայից գրավոր աշխատանք ներկայաց-
նելիս լավ է վերցնել առանձին խնդիրներ («մեծի և փոք-
րի յերևակայութեանը», «յերևակայութեան և հիշողու-
թեան», «յերևակայութեան զարգացումը» և այլն):

Հարցեր կրկնողության յեվ ինֆլուսուզման համար

1. Յերևակայութեան բնորոշումը, նրա կապը հոգեկան
այլ ֆունկցիաների հետ:
2. Յերևակայութեան դերն ուսուցման և ստեղծա-
գործութեան պրոցեսում:
3. Յերևակայութեան կրթութեանը:

Ծ. ԽՈՍՔ ՅԵՎ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Խոսքն իբրև հաղորդակցութեան միջոց: Խոսքն իբրև
մտածողութեան գործիք—առարկայի փոխանորդ: Խոսք և
լեզու: Աշխատանքը և հարարկութեան կարիքն իբրև ան-
հրաժեշտ պայման, լեզվի ծագման համար:

«Լեզուն նույնքան հին է, փոքրան է գիտակցությունը. լեզուն գործնական, ուրիշ մարդկանց համար գոյություն ունեցող, նշանակում է՝ ինձ համար նույնպես գոյություն ունեցող սեռի գիտակցություն է, և լեզուն, գիտակցության նման, ուրիշ մարդկանց հետ հարգակցություն ունենալու կարիքից է առաջանում: Իմ վերաբերումը դեպի իմ շրջապատն իմ գիտակցությունն է»: Մի այլ տեղ Մարքան ասում է. «Լեզուն մտքի անմիջական իրականությունն է» (Կ. Մ ա Ր ք. Ե. յերկերի ժողովածու, հատոր 1, էջ 23, 1923 թ. սուս. հրատ.):

Կենդանիների լեզվի աֆֆեկտիվ-որգանական բնույթը Ազգանշաններ և նմանություն: Արտահայտիչ շարժումները կենդանիների և մարդկանց մոտ: Հնչյունաչին խոսքի առաջացումը մարդու մոտ: Խուլ ու համրերի լեզուն: Լեզվի պատուղիան:

Մ ա ա ծ ո ղ ու լ թ յ ա ն ր ն ո Ր Ս Ղ ու լ մ ր.—Մասձողությունն իբրև իբրի ու առարկաների փոխադարձ կապակցությունների յերևան հանումն արտաբաղյիսյի միջոցով: Որչեկափ գիալեկափկա և սուբյեկտիվ գիալեկափկա: Արտաբաղյիսյի եյությունը: Մասձողության բնթացքը կոնկրետից դեպի ընդհանուրն առանց իրակա-նությունից հեռանալու և ապա վերադարձը դեպի կոնկրետը:

Խոսք և մասձողություն. նրանց գենետիկական միարմատից՝ աշխատանքից առաջ յեկամ լինելը: Խոսքի և մասձողության միասնությունը, բայց վոչ նույնությունը: Մասձողությունն իբրև ուղեղի ֆունկցիա: Մասձողությունն իբրև հասարակական պրակտիկայի տարր:

Մասձողության նախադրյալները կենդանական աշխարհում: Խոսքի և գիտակցության պատմական զարգացումը: Պրիմիտիվ խոսք և մասձողություն: Վերաբերմունքը խոսքին իբրև իբի: Խոսքի կոնկրետ բնույթը: Խոսք—հասկացողության առաջացումը: Նախամարդու մասձողությունը: Կոնկրետություն, սինկրետիզմ: Սինկրետիզմն իբրև պրակտիկայի ցածր աստիճանի արտահայտություն: Խոսքը և մասձողությունը դասակարգային հասարակու-

Թ՛յան մեջ: Գրական լեզվի առաջացումը Գաղափարներով մտածելու ծավալումը: Ներքին խոսք, նրա էյուֆոնիանը, նրա տարբերութ՛յունը վերբազ խոսքից:

Մտածողութ՛յան հիմնական ձևերը: Պատկերացումներ և հասկացողութ՛յուններ: Բառողութ՛յուն և մասնկերպափակում: Գաղափարների առաջացումը: Գաղափարների յուրացումը մարդկային պրակտիկայի ընթացքում: Անցումն ըմբռնումից դեպի մտածողութ՛յուն և մտածողութ՛յունից դեպի պրակտիկա:

Պոսքի և մտածողութ՛յան զարգացումը յերկխոսների մաս: Յերկխոսյի խոսքի տեսութ՛յունների ըննադատութ՛յունը (Պիաժե, Շտերն): Յերկխոսյի խոսքի սոցիալական բնույթը: Պոսքի մեխոցով նախորդ սերունդների փորձին արրապիտելը: Յերկխոսյի խոսքի ինքնուրույն — անհատական զարգացման տեսութ՛յան քննադատութ՛յունը: Պոլիտեխնիկ ուսուցումն ու գաղափարներով մտածելու ունակութ՛յան զարգացումը: Տրամարանորեն մտածելը: Պրակտիկան և տեսական մտածողութ՛յունը:

Յերկխոսյի մտածողութ՛յան կոնկրետ բնույթը պածր հասակներում: Այս հասակում վերացական գաղափարների դժվար հասկանալը: Յերկխոսյի մտածողութ՛յան մյուս տաանձնահատկութ՛յունները

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ինքնուրույն կերպով խոսքի և մտածողութ՛յան թեման դժվար և մշակել ի մի բերող ազբյութների բացակայութ՛յան պատճառով: Կորնիլովի դասադրքում յեղած նյութը միայն շատ հարեվանցիտորեն ու ընդհանուր կերպով և ծանոթանում խոսքի և մտածողութ՛յան էյուֆոնիան հետ: Ծատ հարցերի պատասխանը հեռակայողը Կորնիլովի դասադրքում չի գտնի: Անհրամեշտ և մշակել նաև պրոֆ. Ռուբինշտեյնի դասադրքի այս գլուխը: Բասագիրքը չճարելու կամ սուսերենից ոգավել չկարողանալու դեպքում կարելի չե ոգավել ընկ. Մ. Մագմարյանի կազմած տաղադրութ՛յունից (խոսք և մտածողութ՛յուն):

Այս թեմայի մասին ևս հեռակայողը կբ ծավալուն գտաստատութ՛յուն:

Հարցեր՝ կրկնադուրյան համար

1. Մտածողութեան դերը մարդու հոգեկան կյանքում.
2. Արտարակցեացի ելութեանը.
3. Ի՞նչ է խոսքը.
4. Կենդանիների և մարդու մտածողութեանը.
5. Նախնական մտածողութեան.
6. Մտածողութեան հիմնական ձևերը.
7. Յերեխայի մտածողութեան առանձնահատկութեանը:

7. Ե Մ Ո Յ Ի Ա Ն Ե Ր

Եմոցիաների բնույթը և նրանց բնորոշ առանձնահատկութեանները: Եմոցիաների տարրեր անսակները: Զգացմունք, աֆֆեկտներ, կերք: Եմոցիաների ֆիզիոլոգիական հիմունքները: Եմոցիա և արտահայտիչ շարժումներ (Դարվին): Եմոցիաների հոգեբանական անսութեանները: Ջեմս-Լանգեյի անսութեան քննադատութեանը: Ինտելեկտուալ, էստետիկ և բարոյական եմոցիաներ:

Եմոցիաների գորգացումը յերեխաների մոտ և նրանց զգացմունքների առանձնահատկութեանները:

Գրականություն

Հիմնական աղբյուրը Կորնիլովի դասագիրքն է: Կարելի չէ ուղտագործել նաև Մ. Մաղմանյանի կաղմած առաջադրութեանը: Ռուսերեն իմացողները պետք է մշակեն պրոֆ. Ռուբինշտեյնի դասագիրքը:

9. Կ Ա Մ Ք

Ի՞նչ է կամքը: Կամքի բնորոշ կողմերը: Կամքի հիմնական անսութեանները՝ ինտելեկտուալ, եմոցիոնալ և վալյանտարիստական: Կամային գործողութեան հոգեբանական անակիքը: Մղումների և հմտութեանների դերը կամային գործողութեան մեջ: Կամք և մտածողութեան: Աշխարհահայացքի դերը կամքի ձևավորման գործում: Կամք և անհատականութեան: Կամային գործունեութեան տիպերը: Կամք և ներշնչում:

Յերեխայի կամքի առանձնահատկութեանները: Կամքի դաստիարակումը:

Գրականություն

Կորնելովի դասագիրքը առիտ և բավարար հասկացողութեան կամքի ստան: Իբրև քաղցուցիչ գրականութեան, հանձնարարվում և Ռուբինշտեյնի «Հայերանութեան հիմունքները» սուտերեն գիրքը:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0000887

97

9162 70 4.

084,

ЦЕНА

11

24946